

Державна архівна служба України
Центральний державний науково-технічний архів України

На правах рукопису

Шахтно-рудничне устаткування в проектній та конструкторсько-технологічній документації ЦДНТА України

Довідково-інформаційне видання

ЦДНТА України

Харків
2018

Шахтно-рудничне устаткування в проектній та конструкторсько-технологічній документації ЦДНТА України: довідково-інформаційне видання /Уклад. А. О. Алексєєнко, М. А. Балишев, Д. І. Ожиганов. – Харків, 2018. – 242 с.

Укладачі: Балишев М. А., канд. істор. наук, директор ЦДНТА України;
Алексєєнко А. О., начальник відділу використання інформації документів ЦДНТА України;
Ожиганов Д. І., науковий співробітник відділу використання інформації документів ЦДНТА України.

Довідково-інформаційне видання має на меті ознайомити дослідників зі складом та змістом документів із фондів ЦДНТА України, які присвячені розробці нового і вдосконаленню існуючого шахтного устаткування. Видання розраховане на дослідників історії науки і техніки, співробітників організацій, що спеціалізуються на розробці науково-технічної документації шахтного устаткування, а також архівних працівників, які виконують тематичні запити за документами ЦДНТА України.

© ЦДНТА України, 2018

© Балишев М. А., 2018

© Алексєєнко А. О., 2018

© Ожиганов Д. І., 2018

Зміст

Список скорочень та абревіатур.....	8
Передмова.....	11
Розділ 1. Виробниче устаткування для гірничопідготовчих та очисних робіт	
1.1. Робочий проект ланцюгових вугільних пил УПД, УПД-2, УПД3А, УПД4А «ДонВугІ».....	17
1.2. Робочі проекти кріплення анкерних КА1, КА2, КА3, КА5, КА6, КА5М та КА6М	18
1.3. Ескізний проект бурового верстату з автоматизованим подовженням й скороченням ставу штанг С150.....	19
1.4. Робочий проект гідравлічної бурильної установки з автоматизованим перехопленням штанг ГАП.....	20
1.5. Робочий проект комплексу безлюдного крутоспадного КБК1.....	21
1.6. Робочий проект комплексу для виймання вугілля смугами по падінню з гнучким перекриттям КВГП, КВГП1.....	22
1.7. Робочий проект вугільного комбайну УКМГ-1.....	23
1.8. Робочий проект вузькозахватного очисного комбайну «ЛУЧ».....	24
1.9. Робочий проект комбайну човникового 1У70.....	24
1.10. Робочий проект вугільного комбайну «Кіровець-1»	25
1.11. Робочий проект бурошнекової установки БУГ 2.....	27
1.12. Робочий проект малогабаритного комбайну барабанно-лопатного типу МБЛ....	28
1.13. Робочий проект комплексу щитового прохідницького ЩПК.....	29
1.14. Робочий проект вугільних комбайнів для крутоспадних пластів УКР, УКР1, УКР1К, УКР2.....	30
1.15. Технічний та робочий проекти вугільного комбайну «Донбас» зі спеціальним відбійним пристроєм.....	31
1.16. Робочий проект барів для вугільного комбайну «Донбас-1».....	32
1.17. Робочий проект вугільного комбайну «Донбас-2».....	32
1.18. Робочий проект комбайну «Донбас 2У» з виконавчим органом і вантажником для корисного захвату 1 м.....	33
1.19. Робочий проект вугільного комбайну «Донбас 2К».....	35
1.20. Робочий проект доводки комбайну «Донбас-3» (Д3), працюючого з рами конвеєра.....	36
1.21. Робочий проект здвоєного комбайну «Донбас-1».....	37
1.22. Робочий проект комбайну «Донбас» з двохштанговим баром (Д5).....	38
1.23. Робочий проект двохштангового комбайну «Донбас-6М» (Д6М).....	38
1.24. Робочий проект комбайну «Донбас-6».....	39
1.25. Робочий проект комбайну «Гірняк» та «Гірняк-1».....	40
1.26. Робочі кресленики вугільного комбайну «Комсомолец».....	42
1.27. Робочий проект бурової машини «Стрела-68».....	42
1.28. Робочий проект гідромонітору приводного пересувного з дистанційним управлінням ГДП2.....	43
1.29. Робочий проект установки для збирання відрізків скребкового ланцюга.....	44
1.30. Робочий проект крокуючої опалубки для стовбура Ф 4,5.....	45
1.31. Робочий проект верстату для заточування знімних додаткових бурових коронок.....	46

1.32.	Робочий проект агрегату для зведення монолітного бетонного кріплення в горизонтальних гірничих виробках.....	46
1.33.	Робочі кресленики установки стругової швидкохідної УСБ 67.....	47
1.34.	Робочий проект установки стругової швидкісної УСБ2М та високошвидкісної УСВ.....	48
Розділ 2. Засоби автоматизації шахтного устаткування		
2.1.	Робочий проект високомоментного секційного радіально-плунжерного гідромотору ВГД630М.....	50
2.2.	Проектні міркування про застосування електричної енергії на пластах крутого падіння Центрального р-ну Донбасу.....	51
2.3.	Робочий проект автоматизованого комплексу КМ-87А. Апаратура автоматизації.....	53
2.4.	Робочий проект апаратури зв'язку «Лава-Штрек» типу «Сигма» для шахт, що розробляють круті пласти.....	55
2.5.	Апаратура типу УМС-2 управління та реверсування приводу стругу.....	57
2.6.	Робочий проект системи дистанційного і автоматичного управління типу САУБ для бурових машин БГА.....	59
2.7.	Апаратура типу КРОС автоматичного секційного зрошення стругової установки УСБ 67, УСТ 2А.....	60
2.8.	Робочий проект «Система автоматичного управління типу САУК комбайнами 1ГШ-68 та КШ-3М».....	61
2.9.	Робочий проект автоматичного кріплення М-87ДГА із груповим управлінням з лави. Електроапаратура управління кріпленням.....	63
2.10.	Робочий проект апаратури управління очисними комбайнами «ИКАР» (уніфікована).....	65
2.11.	Робочий проект апаратури автоматизації прохідницьких комбайнів ПК9рА та 4ПП-2.....	66
2.12.	Робочий проект пристрою контролю розряду тягових акумуляторів ИРБ.....	68
2.13.	Робочий проект вентиля гідрокерованого ВГ2.....	68
2.14.	Робочий проект апаратури автоматизації напірної насосної станції гідрошахти Самсонівська №1.....	70
2.15.	Робочий проект зв'язку шахтного іскробезпечного височастотного типу ШВС-3А.....	71
2.16.	Робочий проект асинхронного двигуна АКН 14-49-12.....	72
2.17.	Технічний проект системи автоматичного і дистанційного управління САДУ-2У (уніфікованої).....	73
Розділ 3. Устаткування для забезпечення безпеки шахтного виробництва		
3.1.	Комплексний проект дегазації шахт.....	75
3.2.	Робочі кресленики комплексного знепилення підземних виробок вугільних шахт для умов Донбасу.....	77
3.3.	Проектне завдання дослідно-промислової установки для кондиціонування повітря у шахті 17-17 біс тресту Рутченківвугілля.....	78
3.4.	Проектне завдання та скориговане проектне завдання установки для охолодження повітря у шахті Мушкетівська-Заперевальна №2 тресту Будьоноввугілля (пізніше – Пролетарськвугілля).....	80
3.5.	Робочий проект нового вентиляційного стовбуру будівлі багатоканатного підйому шахти №5-6 імені М. І. Калініна тресту Куйбишеввугілля.....	82

3.6.	Насоси шахтні.....	82
3.7.	Вентилятори шахтні.....	83
3.8.	Компресори проекти.....	83
3.9.	Робочий проект комплексу обладнання для нагнітання води у вугільний пласт через довгі шпури 20-30 м 2 УГН.....	84
3.10.	Проектне завдання закладного господарства для охорони Єнакіївської групи заводів від шкідливого впливу гірничих виробок шахти №1-2 «Червоний Жовтень» треста Орджонікідзевугілля.....	86
3.11.	Робочий проект пневматичного датчика рівня.....	88
Розділ 4. Транспортувальне та підйомне устаткування		
4.1.	Робочі кресленики будівлі багатоканатного підйому скіпового стовбуру шахти «Ясинівська-Глибока» тресту Макіїввугілля.....	89
4.2.	Робочий проект штовхачів, що хитаються пересувних ТКП2, ТКП2М, ТКП2МА, ТКП2МБ, ТКП2МД, ТКПГ.....	89
4.3.	Робочий проект легких лебідок ДонВугІ ЛЛД, ЛЛД2М.....	90
4.4.	Робочий проект вуглесосу 8УВД1.....	91
4.5.	Робочий проект установок для доставки лісу до машинних лав на крутоспадних пластах УЛД1, УЛД2.....	92
4.6.	Робочий проект доріжки канатної механізованої типу РКД2М.....	93
4.7.	Робочий проект монорейкової канатної доріжки 8МКД4М та лебідки маневрової ЛММ2В.....	94
4.8.	Робочий проект двохланцюгової гідравлічної подачі Г408.....	95
4.9.	Робочий проект гідравлічного механізму подачі Г 352.....	96
4.10.	Техно-робочий проект клітьового комплексу всевітньої виставки у м. Брюсселі.....	97
4.11.	Робочий проект установки для змащування підшипників скатів шахтних вагонеток УС1.....	99
4.12.	Робочий проект редуктора ЦДН-115.....	100
4.13.	Робочий проект машини підйомної багатоканатної МК 2,1х4Р.....	100
4.14.	Технічні проекти підйомних прохідницьких пересувних машин МПП-6,3 та МПП-17,5.....	101
4.15.	Технічний проект лебідки прохідницької пересувної ЛПП-25.....	103
Розділ 5. Проекти підприємств з видобутку вугілля		
5.1.	Скорочене проектне завдання, проектне завдання, технічний та техно-робочий проекти відбудови похилої шахти імені О. М. Горького тресту Куйбишеввугілля комбінату Сталінвугілля.....	104
5.2.	Проектне завдання будівництва шахти Черкаська-Комсомольська тресту Чистяковантрацит річною продуктивністю 150 тис. т.....	106
5.3.	Проектне завдання шахти імені В. І. Бажанова (колишня «Бутівська-Глибока») тресту Макіїввугілля комбінату Головсталінвугілля.....	108
5.4.	Проектне завдання шахти №2 Порицької тресту Львіввугілля добовою продуктивністю 1000 т.....	110
5.5.	Проектне завдання шахти №5 Велико-Мостовська комбінату Українвуглебуд річною продуктивністю 600 тис. т на рік.....	112
5.6.	Дані топографо-геодезичних та інженерно-геологічних робіт на промисловому майданчику шахти «Світлопольська» (для проектного завдання).....	113
5.7.	Проектне завдання і технічний проект шахти «Беліцька» тресту	114

	Красноармійськвугілля комбінату Артемвугілля добовою продуктивністю 4000 т.	
5.8.	Коригування проекту будівництва шахти імені ХХІ з'їзду КППС (колишня «Беліцька») тресту Красноармійськвугілля, з урахуванням всіх змін та доповнень, внесених до проекту. Проектне завдання комплексної механізації та автоматизації шахти імені ХХІ з'їзду КППС.....	117
5.9.	Проектне завдання і технічний проекти шахти Краснолиманська тресту Красноармійськвугілля комбінату Артемвугілля добовою продуктивністю 4000 т.....	119
5.10.	Техніко-економічна доповідь про розвиток вугільної промисловості антрацитового р-ну Луганської області.....	123
5.11.	Проектне завдання типової поверхні шахт продуктивністю від 600 до 1800 тис. т вугілля на рік для умов Донецького, Кузнецького та Карагандинського басейнів на основі нових технічних напрямів. Частина 1. Проектне завдання типової поверхні шахт продуктивністю 900-1200 тис. т вугілля на рік для умов Донецького басейну на основі нових технічних напрямів з багатоканатними підйомними установками. Частина 2.....	126
5.12.	Проектне завдання «Технологічні схеми пристовбурових дворів для реконструйованих шахт Донбасу».....	129
Розділ 6. Проекти підприємств з видобутку залізної руди та виробництва гірничорудного устаткування		
6.1.	Проектне завдання, технічний та робочий проекти Лоянського заводу гірничорудного обладнання.....	132
6.2.	Проектне завдання реконструкції рудника імені Орджонікідзе тресту Ленінруда.....	134
6.3.	Проектне завдання розтину та розробки горизонтів 790 і 865 м шахти імені 50-річчя газети «Правда» рудоуправління імені Карла Лібкнехта тресту Ленінруда (перша черга реконструкції рудника)	137
6.4.	Проектне завдання на реконструкцію скіпового підйому шахти «Нова» рудоуправління імені Розі Люксембург тресту Ленінруда.....	140
6.5.	Технічний проект реконструкції рудника імені Комінтерну тресту Ленінруда. Замовлення №52029.....	142
6.6.	Технічний проект розробки горизонту 214 м шахти «Північна» імені М. І. Калініна шахтоуправління імені Ілліча.....	143
6.7.	Технічний проект на будівництво шахти «Валявко-Північна» рудоуправління імені Ілліча тресту Дзержинськруд.....	144
6.8.	Проектне завдання розтину та розробки горизонту 197 м 2-го Саксаганського пласту шахти імені ДПУ (поклад шахти №10) рудоуправління імені Ілліча тресту Дзержинськруд.....	145
6.9.	Проектне завдання на будівництво шахти «Південна» рудоуправління імені Ілліча тресту Дзержинськруд.....	146
6.10.	Проектне завдання розтину та розробки горизонтів 490 та 570 м, 650 та 755 м шахти імені М. В. Фрунзе рудоуправління імені М. В. Фрунзе тресту Ленінруда.....	148
6.11.	Проектне завдання реконструкції шахти №1 Грушевського рудника Марганецького ГЗК тресту Нікополь-Марганець Дніпропетровського РНГ.....	150
6.12.	Робочий проект реконструкції шахти № 1-біс.....	152
6.13.	Робочий проект шахти № 9/10 Марганецького ГЗК Грушевського	153

	рудоуправління.....	
6.14.	Проектне завдання на відпрацювання родовищ Полтавського ГЗК.....	153
Науково-довідковий апарат		
	Перелік фондів та комплексів представлених у виданні.....	156
	Організації та підприємства, які згадуються у виданні.....	161
	Іменний покажчик.....	168
	Об'єктний покажчик.....	216
	Географічний покажчик.....	230
	Список ілюстрацій.....	231
	Список використаних джерел та літератури.....	234

Передмова

Довідково-інформаційне видання розкриває зміст документів Центрального державного науково-технічного архіву України (ЦДНТА України), присвячених устаткуванню, задіяному під час видобутку вугілля та залізної руди закритим (шахтним або рудничним способом).

Вивчення науково-технічної документації (НТД) ЦДНТА України, яка має безпосереднє відношення до шахтно-рудничних механізмів дозволило визначити основні напрямки за якими здійснювалася їх розробка. Ці напрямки охоплювали проектування машин для ведення гірничо-підготовчих й очисних робіт та засобів їх автоматизації, устаткування для забезпечення безпеки шахтного виробництва, транспортувального та підйомного устаткування, а також підприємств з видобутку вугілля і залізної руди.

Архівні документи є цінним джерелом з історії вітчизняного вугільного комбайнобудування. Вони дають уявлення про зразки вуглевидобувних очисних комбайнів та їх численні модифікацій, технічні характеристики і функції.

Вугільний комбайн посідає ключове місце в процесі шахтного виробництва, оскільки з його допомогою здійснюється одразу 3 основні операції видобутку вугілля – зарубка, відбивання та навалювання на конвеєр.

Довгий час відсутність у лавах досконалих технічних засобів для механізації відбивання та навалювання вугілля суттєво знижувала продуктивність праці і змушувала запозичувати для виконання цих процесів значну кількість робочого часу.

Усвідомлюючи необхідність якнайшвидшої комплексної механізації видобутку вугілля, уряд у 1947 р. оголосив Всесоюзний конкурс на кращу модель вугільного комбайну. До участі в конкурсі були залучені колективи машинобудівних заводів, науково-дослідних, проектних та конструкторських організацій.

Переможцем конкурсу було визнано колектив Донецької філії (ДФ) ін-ту Діпровуглемаш, який спільно з Горлівським машинобудівним заводом (ГМЗ) імені С. М. Кірова у 1948 р. створив на базі врубової машини МВ-60 першу модель вуглевидобувного комбайну «Донбас».

Під час проектування комбайну було враховано та критично переосмислено науковий доробок винахідника першого в світі вугільного комбайну А. І. Бахмутського (1893-1939). Вихідним робочим варіантом прийнято пропозицію, висунуту у 1945 р. інж. М. Ф. Горшковим [3, с. 138-139]. Її суть полягала у застосуванні кільцевого бару з одношарнірним ланцюгом у поєднанні з відбійною штангою, яка мала дві опори. Реалізація цієї ідеї усунула низку принципових недоліків ріжуче-відбійних органів, що мали місце у більшості попередніх комбайнів [4].

У ЦДНТА України відклалася НТД лінійки комбайнів «Донбас» [124; 125], що створювалася з початку 1950-х до початку 1960-х років колективом співробітників ДФ ін-ту Діпровуглемаш (нач. відділу гірничих машин А. Д. Сукач, гол. конструктор філії по підземним машинам С. М. Арутюнян, гол. конструктор проекту В. Н. Хорин) під керівництвом директора філії А. И. Башкова.

Серійне виробництво та успіх «Донбасу» дозволили вітчизняній вугільній промисловості першій в світі перейти до масового застосування вуглевидобувних комбайнів та механізувати основні процеси видобутку вугілля [4].

Успішне застосування «Донбасу» на пластах потужністю понад 0,8 м і необхідність розширення сфери застосування комбайнового виймання на пласти меншої потужності обумовили необхідність створення нових типів комбайнів.

Для розробки тонких вугільних пластів потужністю 0,4 – 0,6 м Спеціальним конструкторським бюро (СКБ) ГМЗ імені С. М. Кірова при творчій участі ДонВугІ у 1950 р. створено НТД, а у 1952 р. виготовлено дослідну партію нового вугільного комбайну УКМГ [89].

Простота конструкції та надійність в роботі забезпечили достатньо ефективне використання комбайнів УКМГ навіть у важких гірничо-геологічних умовах на тонких пологих пластах [3, с. 148].

Для пластів потужністю 0,6 – 0,85 м у 1949 р. в ін-ті Дондіпровуглемаш розроблено вугільний комбайн «Гірняк» [145]. Дослідний зразок машини виготовлено у 1951 р. і з 1953 р. запущено до серійного виробництва на ГМЗ імені С. М. Кірова.

В комбайні даного типу без будь-яких змін застосовано частину подачі, скребково-завантажувальний ланцюг вантажника та зрошувальний пристрій взяті від комбайну «Донбас-1» [3, с. 149].

На базі комбайну «Гірняк» СКБ ГМЗ імені С. М. Кірова запроектовано комбайн «Кіровець» [97] з максимальною уніфікацією вузлів і деталей. Дослідна партія комбайнів випробувалася в різних гірничо-геологічних умовах на шахтах Донецького та Львівсько-Волинського вугільного басейнів [3, с. 150].

Широке застосування комбайнів типу «Донбас», «Гірняк», «Кіровець», УКМГ дозволило механізувати основні процеси виймання вугілля в очисних забоях пологих пластів Донбасу потужністю від 0,4 до 1,5 м [3, с. 151].

У 1957 р. конструктори ін-ту Дондіпровуглемаш розробили проект вугільного комбайну УКР [114] (вузькозахватний для крутих пластів, регульований по потужності пласту), призначеного для механізації виймання вугілля на крутих пластах потужністю 0,6 – 1,1 м.

В цьому ж році ГМЗ імені С. М. Кірова виготовив два дослідних зразка комбайна УКР – з електричним та пневматичним приводом.

Застосування цього комбайну сприяло повній ліквідації всіх допоміжних операцій з відбивання вугілля, оформлення грудей забою та скороченню штату робітників видобувної ділянки до 10 осіб [3, с. 159-161].

Експлуатація комбайнів УКР виявила, що близько 50% всіх лав Центрального району Донбасу знаходяться в діапазоні потужності пластів нижче мінімальної межі цього комбайну (0,6 м). Тому, ін-том Дондипровуглемаш паралельно із впровадженням комбайнів УКР проводилися роботи зі створення конструкції комбайнів для вельми тонких крутих пластів. Результатом цієї роботи стала розробка у 1961-1965 рр. проекту комбайну «Комсомолец» [150] для крутих пластів потужністю 0,43 – 0,83 м.

Створення і впровадження вугільних комбайнів УКР та «Комсомолец» дозволило механізувати виймання вугілля в умовах тонких крутих пластів [3, с. 163-164].

Документи архіву свідчать, що вдосконалення вугільних комбайнів не обмежувалося лише створенням модифікацій існуючих моделей. Підвищення продуктивності роботи комбайнів та інших механізмів очисного забою (вуглевидобувні комплекси, кріплення) забезпечувалося спеціальною апаратурою, з допомогою якої здійснювалося дистанційно-автоматичне управління, радіоуправління, автоматичне пересування та інші маніпуляції [7].

НТД апаратури автоматизації очисного устаткування зберігається у фондах інститутів Автоматгірмаш, Вуглемеханізація та Діпровуглеавтоматизація.

Невід’ємним елементом будь-якого вугле та рудовидобувного підприємства були спеціальні механізми, які захищали життя і здоров’я шахтарів та вберігали виробниче устаткування від поломок. У ЦДНТА України (головним чином у фонді інституту Дондіпрошахт) зберігаються проекти, в яких характеризуються методи, засоби та устаткування боротьби з несприятливими факторами шахтного виробництва (викиди газу [25] та пилу [31], перегрівання повітря [36] тощо).

Надзвичайно важливою ланкою шахтно-рудничного виробництва були транспортувальні та підйомні машини, які доставляли видобуті корисні копалини на поверхню (лебідки [66], канатні доріжки [70]) та спускали будівельні матеріали (установки доставки будівельного лісу [73]).

У розмаїтті НТД шахтного устаткування для транспорту та підйому, зосередженої у фондах ЦДНТА України привертають увагу два пристосування.

Перше з них – багатоканатна підйомна машина для доставки великих вантажів з глибини до 1600 м, спроектована СКБ Донецького машинобудівного заводу (ДМЗ) імені Ленінського комсомолу. Застосування цієї машини сприяло вирішенню проблеми освоєння видобутку корисних копалин з пластів глибокого залягання, оскільки з її допомогою можна

було проходити стовбури глибиною > 1 тис. м, і з цієї глибини підіймати вугілля або руду на поверхню [6].

Іншою цікавою розробкою є розроблений ін-том Дондіпровуглемаш техно-робочий проект клітьового підйомного комплексу. Комплекс був сполучною ланкою вхідного вестибюлю з макетом гірничих виробок, імітував спуск-підйом людей на глибину до 500 м, а також демонстрував автоматичний обмін вагонетками всередині кліті на прийомному майданчику [149].

Клітьовий комплекс, виготовлений ДМЗ імені Ленінського комсомолу демонструвався в павільйоні вугільної промисловості СРСР на Всесвітній промисловій виставці у м. Брюсселі в 1958 р. та був удостоєний вищої нагороди «Гран-прі» [6].

Значний пласт інформації про розвиток вугільної та залізорудної промисловості у другій половині 1940-х – середині 1990-х років міститься у проектних і технічних завданнях на будівництво, відновлення або реконструкцію вугільних та залізорудних шахт і рудників.

Проекти, створені колективами проектних інститутів Дондіпрошахт, УкрНДІпроект, Дніпродіпрошахт, Кривбаспроект та Південдіпрошахт, знайомлять з нюансами організації роботи проєктованих вугле або рудовидобувних підприємств, зокрема, способами ведення підготовчих та очисних робіт, механізмами, задіяними на виконанні цих робіт. Детально характеризуються будівлі і споруди шахтної поверхні. Основною ідеєю зазначених проєктів була уніфікація та типізація процесів шахтного будівництва.

Додатки до пояснювальних записок містять інформацію про штатний розпис шахти, розрахунки вартості будівництва, номенклатуру устаткування тощо.

Відомості про номенклатуру машин для видобутку залізної руди наявні також у проектній документації Лоянського заводу гірничорудного устаткування [46].

Змістовно близьким до проєктів будівництва вуглевидобувних підприємств є техніко-економічна доповідь про розвиток вугільної промисловості антрацитового району Луганської області, в якій наведено дані щодо будівництва нових або укрупнення існуючих шахт, а також номенклатури устаткування, яким намічалось їх оснастити [170].

Актуальність теми полягає у тому, що від злагодженої роботи шахтних механізмів залежить якість та кількість видобутої сировини, яка використовується цілим рядом стратегічно важливих для економіки України галузей промисловості (енергетичної, хімічної, металургійної).

Практична цінність роботи полягає у тому, що дослідник матиме змогу швидко орієнтуватися у документальному масиві, а працівники архіву – надавати необхідні відомості та компетентні консультації.

Призначення роботи. Довідково-інформаційне видання розраховане на дослідників історії науки і техніки, співробітників організацій, що спеціалізуються на розробці науково-

технічної документації шахтного устаткування, а також архівних працівників, які виконують тематичні запити за документами ЦДНТА України.

Об'єкт дослідження – архівні документи, які містять інформацію про шахтне устаткування.

Предмет дослідження – документи ЦДНТА України з означеного питання.

Територіальні межі – переважно територія України та Китайської Народної Республіки.

Хронологічні межі обумовлені крайніми датами документів, які планується включити у довідково-інформаційне видання: 1929–1995 рр.

Мета роботи: ознайомлення дослідників зі складом та змістом архівної науково-технічної документації (НТД) з інформацією про різноманітне устаткування, яке використовувалося вугільною та залізорудною промисловістю.

Для досягнення поставленої мети авторами вирішуються наступні задачі:

- подати систематизовану інформацію про склад і зміст архівної НТД щодо різноманіття видів шахтно-рудничного устаткування та ввести її у науковий обіг;
- визначити та уточнити персоналії авторів і співвиконавців НТД;
- дати характеристику НТД, яка відноситься до означеної теми.

Наукова новизна. Представлена робота є першим у ЦДНТА України досвідом підготовки огляду з детальним висвітленням складу і змісту архівної документації, присвяченої шахтно-рудничному устаткуванню.

В процесі підготовки видання у фондах ЦДНТА України були виявлені архівні документи (проектна та конструкторсько-технологічна документація) відповідної тематики, проведено аналіз їх складу та змісту, визначені організації-розробники та склад авторських колективів, створено описові статті з технічною характеристикою об'єкту описання та зазначенням пошукових даних одиниць зберігання.

В основу інформаційного видання покладено документи ЦДНТА України. Джерельну базу склали документи фондів 6 проектних інститутів, 3 науково-дослідних інститутів, 4 науково-дослідних та проектно-конструкторських інститутів, 1 проектно-конструкторського інституту, 1 проектно-конструкторського та експериментального інституту, 1 науково-виробничого об'єднання та 4 конструкторських бюро на базі промислових підприємств. На основі відомостей 72 комплексів, які входять до складу 20 фондів сформовано 97 описових статей, в яких розглянуто або згадується 429 об'єктів.

Деякі об'єкти вугільної промисловості (К. 1-168, 1-181, 1-255) та шахтного устаткування (К. 2-75 – 2-77) не містять розгорнутої характеристики, оскільки у складі їх проектів відсутні текстові документи, на які можна було б спертися під час формування описових статей.

Описові статті розміщено в порядку зростання номерів фондів.

Довідково-інформаційне видання структуровано з огляду на необхідність розкрити склад і зміст архівної документації. Упорядниками виділено 6 розділів. Назви розділів та їх зміст ґрунтуються на даних діючого державного стандарту ГОСТ Р 54976-2012. «Оборудование горно-шахтное. Термины и определения», який містить класифікацію та основні дані про гірничо-шахтні механізми [2].

У першому розділі «Виробниче устаткування для гірничопідготовчих та очисних робіт» охарактеризовано механізми, які застосовувалися під час виконання комплексу підготовчих та очисних (видобувних) робіт. Розділ включає декілька видів таких механізмів: вугільна ланцюгова пила, гідромонітор з дистанційним управлінням, комплекси: безлюдний крутоспадний, виймання вугілля смугами.

Більша частина описових статей присвячена численним модифікаціям вугільних очисних комбайнів «Донбас» та УКР.

У другому розділі «Засоби автоматизації шахтного устаткування» представлено пристрої для покращення експлуатаційних характеристик механізмів, зменшення кількості простоїв, а також підвищення безпеки робіт. Розробки цього розділу призначалися головним чином для техніки, яка виконувала підготовчі та очисні роботи.

Третій розділ «Устаткування для забезпечення безпеки шахтного виробництва» знайомить з методами, засобами та спеціальним устаткуванням для боротьби з газом, пилом, кондиціонуванням та охолодженням повітря у вугільних шахтах.

Четвертий розділ «Транспортувальне та підйомне устаткування» містить інформацію про різновиди шахтних механізмів для переміщення, акумулювання, складування, навантаження, перевантаження всіх видів вантажів, а також перевезення людей в підземних гірничих виробках.

До п'ятого розділу «Проекти підприємств з видобутку вугілля» включено описові статті, в основу яких покладено проектні завдання будівництва шахт Донецького вугільного басейну (Червонолиманська, Черкаська-Комсомольська, імені XXI з'їзду КПРС тощо) та Львівсько-Волинського кам'яновугільного басейну (Порицька № 2, Велико-Мостовська № 5).

До жодного з вугільних басейнів України не належить лише шахта «Світлопольська», яка територіально розташована в Олександрійському р-ні Кіровоградської обл.

Також до розділу увійшли проекти окремих частин технологічного комплексу шахти (притовбурового двору, закладного господарства, споруд шахтної поверхні).

Шостий розділ «Проекти підприємств з видобутку залізної руди та виробництва гірничого устаткування» містить статті присвячені будівництву або реконструкції об'єктів з видобутку (рудник імені Г. К. Орджонікідзе, шахта імені 50-річчя газети «Правда») залізної руди, а також складових їх технологічного комплексу (скіповий підйом).

Під час складання описових статей 5-6 розділів акцент робився на устаткуванні, яке планувалося використовувати під час підготовчих та очисних робіт, а також транспортування видобутих корисних копалин на поверхню проєктованих шахт.

Керуючись бажанням дати ґрунтовну характеристику наукового доробку вітчизняних установ колективної науково-дослідної та проєктної діяльності з проблеми розробки та вдосконалення зразків шахтного устаткування, було вирішено сконцентруватися насамперед на описанні проєктної та конструкторсько-технологічної документації.

Аби не залишати поза увагою значний масив звітів про науково-дослідні роботи з вищезазначеної проблеми, автори вважають за необхідне провести їх детальний аналіз та висвітлити склад і зміст даної групи документів в окремому виданні.

Майже всі документи, використані при підготовці роботи, за незначними винятками, створені організаціями-розробниками російською мовою.

Одним із таких винятків є виконані українською мовою кресленики робочих проєктів насосів, вентиляторів та компресорів, розроблені СКБ ГМЗ імені С. М. Кірова. Крім цього, в проєктній документації Лоянського заводу гірничорудного устаткування використовувалася китайська мова, а проєкт клітьового комплексу всесвітньої виставки у м. Брюсселі містить кресленик інформаційної таблички з написом французькою мовою.

Описова стаття видання включає зазначення стадії, на якій знаходилася розробка об'єкту або механізму (проєктне завдання, робочий проєкт, робочі кресленики) та власне назви розробки. Після назви подано пошукові дані, які включають номер фонду, комплексу, опису та одиниць зберігання. Наступним елементом описової статті є анотація, в якій вказано назву(и) організацій і підприємств та виконавців роботи. Наприкінці кожної описової статті наявний детальний перелік назв текстових і графічних матеріалів, які входять до складу описуваного документа.

Для довідково-інформаційного видання розроблено ґрунтовний науково-довідковий апарат: складено перелік представлених фондів та комплексів НТД ЦДНТА України, найменувань підприємств-розробників та їх сучасних назв, список ілюстрацій.

Розгорнутий іменний покажчик налічує 1471 персоналію і містить відомості про посаду та місце роботи авторів документів. Аби уникнути неточності у перекладі прізвищ та ініціалів розробників НТД з мови оригіналу (російської), було вирішено їх не перекладати.

У покажчику підприємств, установ та організацій наявний перелік назв всіх науково-дослідних, проєктних, проєктно-конструкторських інститутів, трестів, комбінатів, шахт, промислових підприємств, які зустрічаються у виданні.

Для того, щоб зробити користування оглядом більш зручним, упорядниками розроблено покажчик згадуваного у виданні шахтного устаткування.

Методичною базою роботи є методичні рекомендації «Вимоги до підготовки довідкових архівно-археографічних видань» (2010 р.) [1] та методичні рекомендації «Підготовка довідково-інформаційних видань за архівною науково-дослідною документацією (із фондів ЦДНТА України)». (2015 р.) [5].

Довідково-інформаційне видання створено згідно з планом науково-видавничої діяльності ЦДНТА України на 2014–2018 роки у 2018 році у відділі використання інформації документів. Керівники роботи – канд. істор. наук, М. А. Балишев, директор ЦДНТА України, А. О. Алексеєнко, начальник відділу використання інформації документів ЦДНТА України, відповідальний виконавець – Д. І. Ожиганов, науковий співробітник відділу використання інформації документів ЦДНТА України.

Із повнотекстовою версією видання можна ознайомитися у читальному залі ЦДНТА України.